

Víctor Català, a contrallum

Baltasar Porcel

(...)

Víctor Català és un personatge sorprenent. A part dels seus llibres, d'ella només sabia que tenia ja noranta-sis anys i que en feia un manat que no s'aixecava del llit: la imatge d'un ésser malaltís, acabat, llunyà. I res d'això. Víctor Català, o la senyora Caterina Albert, és una persona de veu i de gest d'una vivacitat total, aparentment incansable, simpàtica, de conversa animada i cop de rialla a punt. Té la veu una mica ronca, i parla sil·labejant amb precisió. Cada paraula porta l'entonació adequada. El rictus de la boca, el moviment dels ulls i de mans, el bellugament facial, tot s'acobla a les modulacions de la veu, al que diu. Hom diria que Víctor Català ha estat una actriu de caràcter ferm, d'un control absolut de l'expressió pròpia i amb el coneixement i l'instint de conduir l'interès de l'auditori.

El rostre de l'escriptora, emmarcat per uns cabells escassos i lleugerament esbandits, d'una blancor grisenca, solcat per algunes arrugues gruixudes, és sagaç, despert, molt més jove que l'edat. Bé que una mica esborrat pels anys, em recorda tot d'una un autoretrat de Caterina Albert a trenta anys -fou una pintora i dibuixant notable- que la representa bruna, amb un cabell abundant i negre i també amb una fuga d'esbandiment, ulls grossos i obscurs de mirada fixa, boca ben cal·ligrafiada, cara ampla i de línies acusades: una bellesa d'alè romàntic, si no fos per la seva duresa. Una pintura, aquesta, potser amb un regust de Delacroix, i que revela una dona segura de si mateixa, d'un caràcter amb zones misterioses, de voluntat ferrenya, d'una activitat interior ferma, bullent. Ara Víctor Català no deixa endevinar res d'això al seu rostre, potser a causa de l'edat, però jo diria que també a conseqüència d'un constant autodomini.

La senyora Albert té quasi sempre el bust mig incorporat. Vesteix una camisa de dormir de fil, excel·lent, amb un voraviu de randa. Porta a sobre un pentinador. Tot blanc, nítid, com el tapall del llit. En entrar i en acomiadar-se, em dóna la mà: la pell és fina, suau, acurada. El color de la cara, també. A la mà dreta porta un anell gros, tot d'una peça, com de pedra o cristall; a la mà esquerra, un altre, igualment blanc i negre i encerclat amb metall. L'aspecte de la novel·lista és agradable, pulcre. Al seu abast, sobre el cobertor, una decoració perfecta: tres o quatre diaris, ben compostos: dos paquets de cartes i papers, un d'ells fermat amb una cinta; una minúscula cassola amb un tinter destapat i diverses plomes.

Víctor Català em rep cordialment. La conversa és animada, a vegades divertida. Jo, que havia

començat intentant de portar-la, vaig perdent peu i em veig conduït pels camins que ella vol, amb una subtileza d'aparença ingènua i voluntat flexible.

(...)

- Vostè mai no ha estat un escriptor vacil·lant, sinó d'unes característiques ben definides. ¿Com va formar-se, quina disciplina s'imposà?

- Cap. Res. Sóc una persona ben simple, jo. Anava escrivint tal com sortia, i llestos.

- Tanmateix, la seva literatura té un fons de misteri; les narracions són portades amb ofici per mantenir l'interès del lector, senyora.

- No, no; jo anava fent. Sortia així. No preparava res. Sóc com un gosset, com un ocell: feia, escrivia.

- I corregia gaire?

- A penes.

- A quines hores treballava?

- A qualsevol hora.

- És una persona pessimista, vostè?

- I ara! Alegre, sóc. Per què ho diu?

- Els seus personatges són tèrbols, gent més aviat indesitjable i malèvola, que dissimula i va a la seva, fent tot el mal que calgui, matant. No ho sé, però penso que la visió de la humanitat que vostè té és negativa, depriment, i per ventura vostè és escèptica?

- Ai, Senyor, no, de cap manera! A vegades ja ho han dit, ja, això. Però no és cert: sóc alegre, ben senzilla: com un ocell o un gosset. He descrit aquests tipus així com m'han sortit, sense proposar-m'ho d'antuvi.

- No ho sé, però?

- Ah, vostè pensi el que vulgui! Sóc completament liberal: cadascú, jo la primera, té dret a pensar i a dir el que cregui.

- Permeti'm. Vostè, senyora Caterina, ha fet una obra literària de gruix, important. Ha tingut un ressò dilatat. Això no s'aconsegueix així com així, per una mena d'inspiració angèlica. Vostè?

- Jesús! No sé pas què hi veuen, en mi. Sóc un pobre aficionat: res més.

- Abans del llibre de versos que publicà l'any 1901, ¿havia escrit gaire?

- De ben petita, ja escrivia. Guardava els papers en un replà de l'escala del graner. Un dia el meu pare me'ls trobà, els llegí, i digué: "Aquesta mossa escriurà!" I jo pensava per què deia que escriuria, si ja ho feia. A vuit i a deu anys enviava articles i versos a les publicacions d'aleshores, com *L'esquella de la Torratxa*. A vegades ho publicaven; d'altres, no.

- *Quin li agrada més, dels seus llibres?*

- *Ni me'n recordo, gairebé. Ja veu: Solitud* és una novel·la que sempre m'he mirat a desgrat. La vaig prometre al senyor Via, de la revista *Juventut*, i a causa d'una malaltia de la meua mare, a l'hora de portar-la-hi no l'havia ni començada. I em vaig haver de posar a escriure-la capítol per capítol i lliurant-ne cada un a la impremta a mesura que els enllestia, sense poder ni rellegir els que portava fets. Gairebé dos anys, va durar. N'estava cansada i ho feia a desgana, per complir. No la vaig tornar a llegir fins que me la traduïren al francès, perquè la traductora volgué que confrontés la seva traducció amb l'original.

(...) Víctor Català? He sortit una mica perplex de l'entrevista. Penso si no l'envolta un fenomen semblant al del contrallum, que dificulta de veure-la amb precisió i col·loca la seva persona dins un clarobscur atapeït d'interès. La conversa, les seves manifestacions orals, són d'una simplicitat i d'una humilitat realment explícites, enarborades sense possibilitat de palinòdia. Ara bé: aquest autoanorreament ens presenta una imatge de l'escriptora que tendeix a la infantilització pastoril, o al posat de damisel·la victoriana, i ho fa volgudament, recolzant-se en la minimització personal i literària. I això té molt poc a veure, crec, amb la figura real de Caterina Albert: l'energia i la seguretat que se li endevinen en el gest, que li traspua; la constància i el treball que ha necessitat tot al llarg de tres quarts de segle per a crear una obra sòlida i fer-se una fama inqüestionable: llenguatge estudiat, la narrativa perspicax, plena de suggeriments; la temàtica i els personatges de doble fons, sovint brutals i aberrants? On és realment la personalitat de Víctor Català?

Copyright © 1965. Baltasar Porcel, *Obres completes. Grans catalans*, vol. VI (Barcelona, Proa, 1994)

Novel·la de Caterina Albert i Paradís, "Víctor Català". Publicada en fulletons de vuit pàgines setmanals a la revista *Juventut* des del 19 de març de 1904 fins al 20 d'abril de 1905, tot i que el capítol final està datat al febrer de 1905. Els fulletons, relligats i amb una coberta dissenyada per Josep Triadó, conformen la primera edició, posada a la venda a l'agost de 1905.

L'obra se centra en el trasbals interior d'una dona, la Mila, provocat per la insatisfacció de la convivència amb el seu marit, un home gandul i abúlic a qui ha de seguir a contracor per tenir cura d'una ermita en una muntanya solitària i esquerra. La insatisfacció la porta al desequilibri psíquic i emocional i a la recerca de possibles sortides, mitjançant l'amor, el sentiment maternal i l'emoció estètica que projecta en les relacions amb altres persones. Finalment la pròpia realització li suposa assumir la solitud.

Inspirada en un paisatge real, la muntanya ultrapassa la funció de marc per assolir un sentit simbòlic que juntament amb el d'alguns personatges, sobretot el pastor i l'Ànima, és la base del simbolisme que teixeix l'obra. A aquest tret cal sumar-hi un estil ric en imatges i recursos, especialment comparacions i descripcions d'una gran plasticitat, i una llengua viva i expressiva. La llengua és particularitzada amb pluralitat de varietats i registres que diferencien la veu narrativa de la parla dels personatges. És destacable, en aquest sentit, el personatge de Gaietà a qui la parla singularitza com a pastor provinent de les contrades altes del Pirineu i que domina l'art de la paraula.

Solitud, l'obra més universal de la narrativa modernista, admet més d'una lectura tal com demostren les interpretacions fetes des de la psicoanàlisi i de la crítica literària feminista. L'èxit d'aquesta novel·la, l'avalen, no solament la bona acceptació de la crítica des de la primera edició fins ara i el premi Fastenrath que obtingué l'any 1909, sinó també les nombroses edicions i les traduccions a set llengües.

Copyright © 2000 Edicions 62